

Top-25 Architecten

DE LIJST VAN MEEST PRODUCTIEVE NEDERLANDSE ARCHITECTEN VOOR 2011, TELT NIEUWKOMERS, OUDE BEKENDEN EN DOORSTARTERS

DOOR **KEES VAN DER HOEVEN**

De nieuwe top-25 van gerealiseerde kantoren en winkels van de hand van de meest productieve architecten in Nederland laat ongeveer evenveel vierkante meters zien als vorig jaar. De meeste projecten zijn dan ook al jaren geleden geïnitieerd, zodat de economische crisis nog maar deels zichtbaar is. Het totaaloppervlak laat wel een verschuiving zien naar de retailprojecten en dat ten koste van het kantooroppervlak; veel geplande kantoorgebouwen staan immers on hold. Twee bureaus uit de top-25 2010 gingen failliet (KOW en AMA Groep); beide konden al snel een doorstart maken en KOW staat ook nu weer in de lijst. De top-10 toont zoals gebruikelijk opnieuw vooral de bekende en grote bureaus uit de Randstad, met daarbij slechts een enkele nieuwkomer, zoals Wim de Bruijn en GroupA. Aan kop het in Amster-

dam gevestigde de Architecten Cie., het bureau dat dit jaar voor de derde keer een Rijksbouwmeester mocht leveren. Na Frans van Gool en Jan-Dirk Peereboom Voller werd nu architect Frits van Dongen gevraagd om deze belangrijke adviesfunctie bij het Rijk te vervullen. Hij zette direct de toon door te melden dat er wat hem betreft vooral moet worden gewerkt met de bestaande voorraad onroerend goed, in plaats van verdere sloop gevolgd door nieuwbouw.

Tenslotte is het opvallend dat in de lijst architectenbureaus binnenkomen die hun sporen vooral op interieurgebied hebben verdiend, zoals Merx + Girod en Sander Architecten. Die hebben ruime ervaring met de meer flexibele kantoorconcepten en werkten dan ook beide aan renovaties van bestaande Rijksgebouwen.

1 (22) **de Architecten Cie.**

Amsterdam, Zagreb (HR), Shanghai (CN) **64.800 m²**

www.cie.nl

WINKELCENTRUM DE PROMESSE, LELYSTAD

Groot architectenbureau met 50 medewerkers en vier partners, onder wie de reeds genoemde Rijksbouwmeester Frits van Dongen, samen met Pi de Bruijn en de oorspronkelijk uit Kroatië afkomstige Branimir Medic

en Pero Puljiz. Vele bekende gerealiseerde projecten sieren de rijke historie van de Cie zoals onder meer de gebouwen voor de Tweede Kamer in Den Haag, de koopgoot in Rotterdam en de Pathé Cinema of de Heineken Music

Hall in Amsterdam. Vorig jaar ook al in deze lijst opgenomen, dit jaar op de eerste plaats met twee kleinere winkelcentra in Amsterdam Noord en Hoofddorp en twee grotere in Nieuwegein en Lelystad.

2 (9) Kraaijvanger Urbis Architecten

Rotterdam **56.000 m²**
www.kraaijvangerurbis.nl

RABOBANK, UTRECHT

Het was architect Rob Ligtoet van architectenbureau Kraaijvanger die in eigen land het eerste commerciële kantoor met tussenliggend atrium introduceerde: het hoofdkantoor voor Esso Benelux in Breda (1987). Vijfentwintig jaar later en vele grote gebouwen verder neemt hij afscheid met zijn opus magnum, het nieuwe bestuurscentrum van de Rabobank in Utrecht. Een uiterst eigenzinnig en duurzaam concept en een zeer bijzondere uitstraling naar de stad.

3 (-) UN Studio

Amsterdam **51.200 m²**
www.unstudio.com

BELASTINGDIENST/IB GROEP, GRONINGEN

Hoewel veruit het meeste gebouwde werk van UN Studio, het bureau van Ben van Berkel en Caroline Bos, vooral in verre buitenland tot stand komt, is er dit jaar toch weer een enorm project in het thuisland opgeleverd. Het betreft de vervanging van verouderde Rijkskantoren voor onderwijs en belastingdienst in Groningen. Op die plek is nu een bijzonder hoogbouwproject gerealiseerd, met verspringende en gebogen gevels en toch een zeer efficiënt kantoorgebruik.

4 (7) Soeters van Eldonk Architecten

Amsterdam **40.550 m²**
www.soetersvaneldonk.nl

PROVINCIEHUIS, LEEUWARDEN

Architecten Sjoerd Soeters en Jos van Eldonk worden veel gevraagd, vooral voor plannen voor stadscentra. Hun ontwerpen blijken vaak ook commercieel succesvol en er wordt dan ook veel verwacht van hun centrumplan Inverdan in Zaandam. Vorig jaar kwam het stadhuis daar in deze lijst, dit jaar werd het nieuwe provinciehuis in Leeuwarden opgeleverd. Alsof het nooit is weggevoerd, is het nieuwbouwdeel midden in een prachtig gerenoveerd stadsblok verwerkt.

5 (2) Dam en Partners Architecten

Amsterdam **35.250 m²**
www.damenpartners.nl

ENECO, ROTTERDAM FOTO: REYNAERS ALUMINIUM

In 2009 gingen ze met ruim meer dan 100.000 m² aan kop, vorig jaar stonden ze nog op de tweede plaats en dit jaar dan wederom in de top-10. Dam en Partners gaat gestaag door, geleid door Diederik Dam en zijn nog immer werkzame (inmiddels bijna tachtigjarige) vader Cees. Ontwikkelaar OVG behoort tot hun vaste opdrachtgevers. Dit seizoen werd het door Dam ontworpen en door OVG ontwikkelde nieuwe hoofdkantoor van Eneco in Rotterdam opgeleverd.

6 (-) Sander Architecten

Amsterdam **33.000 m²**
www.sander.nl

MINISTERIE VAN DEFENSIE, DEN HAAG

Het nog relatief jonge architectenbureau van Ellen Sander maakte naam met herinrichtingen van voornamelijk kantoren. Rijksbouwmeester Mels Crowwel selecteerde haar voor de renovatie van het ministerie van Defensie: 'Uit de visie [...] spreekt een zeldzame combinatie van inlevingsvermogen in de opgave, de gebruiker, de opdrachtgever en het bestaande gebouw, gekoppeld aan een eigen ondogmatisch handschrift.' Dus, die Europese aanbesteding was binnen...

7 (-) Merckx + Girod Architecten

Amsterdam **31.000 m²**
www.merkx-girod.nl

RAAD VAN STATE, DEN HAAG

Het gerenommeerde architectenbureau van Eveline Merckx en Patrice Girod werd vooral bekend met een aantal belangrijke interieurprojecten, zoals de renovatie van het Amsterdamse Concertgebouw en de herinrichting van de vergaderruimte van het kabinet, de Treveszaal in Den Haag. De afgelopen jaren werkten ze intensief aan de renovatie en uitbreiding van de kantoren en vergader ruimtes van de Raad van State in Den Haag. Het complex werd recent officieel geopend.

8 (-) Bureau voor Stedenbouw en Architectuur Wim de Bruijn

Rotterdam **25.700 m²**
www.wimdebruijn.nl

GO-STORES, ROOSENDAAL

Het sinds 1991 bestaande bureau wordt geleid door Wim de Bruijn en Mark Mes. Een enkele zinsnede van deze nieuwe speler in de lijst: 'De ontwerpogave die wordt gesteld betreft het onttrekken van de individuele expressie aan de collectieve massa. [...] Veelvormigheid wordt als ontwerpmiddel toegepast binnen een warmbloedig, sculpturaal modernisme. En soms doen we het volledig anders.' Dat is te zien aan hun project voor Go-Stores in Roosendaal.

9 (-) AGS Architecten en Planners

Arnhem, Heerlen, Amsterdam **25.600 m²**
www.ags.nl

WINKELCENTRUM MIDDENWAARD, ALKMAAR

AGS Architecten stond meerdere malen in deze lijst, in 2007 gingen ze zelfs aan kop met bijna 100.000 m² gerealiseerd vastgoed. Het bureau bestaat al ruim 60 jaar en nam enkele bureaus over. Ze maken veel onderwijsgebouwen, kantoren en ze specialiseerden zich mede in winkelcentra. Opgeleverd dit jaar werden: centrumplan Stramproy, winkelcentra in Rotterdam en Asten en de laatste fase van de herontwikkeling Middenwaard in Heerhugowaard.

10 (-) Group A

Rotterdam **25.500 m²**
www.groupa.nl

KANTOOR BP, ROTTERDAM

Jongere architectenbureaus maken als alles goed gaat uiteindelijk de sprong naar het grote werk. Zo ook Group A (opgericht en geleid door Maarten van Bremen, Folkert van Hagen en Adam Visser) dat na het prachtige hoofdkantoor voor chemiegigant Sabic in Sittard nu ook het kantoor bij de raffinaderij van BP mocht bouwen. Het ligt er wondermooi met de 'rug' letterlijk ingebed in het omliggende landschap, zo vlak naast de Rotterdamse petrochemische havens.

11 (-) Butzelaar van Son Architecten

Amsterdam **25.000 m²**
www.butzelaarvanson.nl

In Rotterdam verrees dit jaar aan de Vierhavenstraat een langgerekt en aaneengesloten complex met grote winkels onder de naam Parkboulevard. Het ontwerp is van het sinds 1998 bestaande, relatief onbekende en nu nog kleine Amsterdamse architectenbureau van Wouter Butzelaar en Max van Son.

12 (20) KOW Architecten

Den Haag **21.950 m²**
www.kow.nl

Na het faillissement van KOW nam grootaandeelhouder Hans Kuiper het heft zelf weer in handen. Hij ontsloeg de zittende directie en maakte een snelle doorstart. Ditmaal samen met projectontwikkelaar Ton Weghorst, om klanten in en bij complete trajecten te assisteren. In de lijst via gereali-

13 (-) Bolles + Wilson

Münster (DE) **21.000 m²**
www.bolles-wilson.com

Architectenbureau uit Duitsland, geleid door het echtpaar Peter Wilson en prof. Julia Bolles. Ze waren al succesvol met het gelauwerde Luxortheater in Rotterdam, maar ook in Haarlem realiseerden ze recent een nieuw stadsblok met daarin de Pathé-bioscoop en het stadskantoor van Haarlem.

14 (-) NL Architects

Amsterdam **20.000 m²**
www.nlarchitects.nl

Relatief jong architectenbureau met opvallende en vernieuwende concepten als de geprezen Basketbar en de nieuwe, wonderschone Turnhal, beide in Utrecht. Het project winkelcentrum De Kameleon in Amsterdam en het kantoor voor Siemens in Hengelo maakten hun debuut hier mogelijk.

15 (-) Meyer en Van Schooten Architecten

Amsterdam **17.000 m²**
www.meyer-vanschooten.nl

Een van de meest succesvolle bureaus van deze tijd. We kennen ze van het ING-kantoor aan de A10 maar ook van DFBMO-projecten, zoals de renovatie van het ministerie van Financiën. Dit jaar twee kantoren (KPMG en NL Hartstichting) in Ypenburg.

16 (-) Kolpa Architecten

Rotterdam **16.500 m²**
www.kolpa-architekten.nl

Middelgroot Rotterdams architectenbureau dat wel al ruim vijftig jaar bestaat komt dit jaar voor het eerst binnen en zelfs in de top-20. Het grote renovatie- en (interessante) uitbreidingsplan voor het ruim veertig jaar oude winkelcentrum Bloemendaal in Gouda leverde hen deze eerste notering op.

17 ⁽¹⁶⁾ **Rijnbout**

Amsterdam **16.400 m²**
www.rijnbout.nl

Rijnbout, het architectenbureau dat koos voor naamgeving via directieleden vader en zoon Rijnbout, aangevuld met architect Bart van der Vossen en Richard Koek, die zich concentreert op stad en landschap. De winkels en kantoren in het centrumplan van IJsselmonde brachten hen ditmaal ongeveer even ver in de lijst.

20 (-) **Claus en Kaan Architecten**

Amsterdam, Rotterdam **13.000 m²**
www.clausenkaan.com

Ze werden beroemd met hun strakke en bijna minimalistische vormgeving, maar de ingenieus opgezette projecten van Felix Claus (A'dam) en Kees Kaan (R'dam) bieden altijd meer dan alleen dat heldere beeld. Dit jaar via kantoorprojecten voor het Rijk en ontwikkelaar IPMMC nog juist in de top-20.

23 ⁽²³⁾ **Van Aken architecten**

Eindhoven **9.050 m²**
www.vanakenarchitecten.nl

Nu een van de grotere bureaus van ons land, maar ooit gestart en verder uitgebouwd vanuit de regio Eindhoven. Nog juist opgenomen in deze lijst omdat ze - naast vele utiliteits- en zorgprojecten - ook retailprojecten realiseerden zoals een woonwinkel in Eindhoven en een Rabobank in Apeldoorn.

18 (-) **Leijh Kappelhoff Seckel van den Dobbelsteen architecten**

Hengelo, Amsterdam **16.000 m²**
www.lksvdd.nl

Groot architectenbureau, vroeger vooral werkzaam in het oosten van Nederland. Met drie ontwerpende directieleden in de lange bureaunaam laat het bureau nu in het hele land zijn gebouwde projecten zien. Hier opgenomen dankzij de oplevering van het hoofdkantoor van de Rabobank in Alkmaar.

21 (-) **Rapp + Rapp**

Amsterdam, Berlijn (D) **10.650 m²**
www.rappenrapp.nl

De van oorsprong Duitse architecten Christian en Birgit Rapp zijn inmiddels een vaste waarde in het Nederlandse architectenlandschap. Met prestigieuze woon- en werkprojecten die meestal zijn gebaseerd op een klassieke eenvoud. In deze lijst via de kantoren en winkels van Toren 'de Kroon' in het Haagse centrum.

24 (-) **Huibers bouwkundig ontwerp en advies**

Dodewaard **9.000 m²**
www.bureauhuibers.nl

Steeds vaker worden andere disciplines naast of in plaats van architecten ingezet in de (her)ontwikkeling van bestaande winkelcentra. Zo werkt ontwikkelaar Top Vastgoed met dit bouwkundige adviesbureau aan uitbreiding en herontwikkeling van centra in Emmen en Zoetermeer.

19 ⁽¹⁾ **ZZDP Architecten**

Amsterdam **21.000 m²**
www.zzdp.nl

Dit bekende architectenbureau, actueel geleid door Joris Deur, stond vorig jaar nog fier bovenaan in deze ranglijst. Je levert niet ieder jaar zoveel vierkante meters op, maar ze staan er dit seizoen toch weer in. Want in Almere werd recent het tweede gedeelte van hun grote Landdrostkantoorproject opgeleverd.

22 (-) **pdb design**

Groningen **9.900 m²**
www.pdbdesign.nl

Wederom een bureau dat niet als architectenbureau in de bouw terechtkwam. In hun bedrijf in Groningen werken naast bouwkundig ontwerpers en technici ook 3d-vormgevers en grafisch ontwerpers aan uiteenlopende communicatiemiddelen. Hier opgenomen vanwege hun bemoeienis met een Gronings winkelcentrum.

25 (-) **Jeanne Dekkers Architectuur**

Delft **8.000 m²**
www.jannedekkers.nl

Architecte Jeanne Dekkers studeerde aan de TU Eindhoven en werkte na haar studie tien jaar als architect bij EGM, een van de grotere bureaus in ons land. In 1998 begon ze haar eigen bureau, waarmee ze ontwerpen en gebouwen realiseert die, zoals ze zelf zegt, poëzie en ingenieursschap combineren.

VERANTWOORDING

Bij de samenstelling van deze Top-25 is gebruik gemaakt van de projectlijsten die zijn opgenomen in de editie 2011 van het jaarboek Nieuw Commercieel Vastgoed in Nederland in feiten en cijfers, gezamenlijk uitgegeven door de Neprom en PropertyNL. Door nader onderzoek via internet en/of door rechtstreekse informatie van de opdrachtgevers is aan deze projecten de naam van het ontwerpende architectenbureau toegevoegd. In de uiteindelijke lijst is het bruto vloeroppervlak van de in 2011 opgeleverde kantoor- en winkelprojecten per architect, c.q. ontwerper getotaliseerd.